

Groenste landbo zet Denemarken op z'

Stel je voor: vanaf 2030 betaal je een CO₂-taks op dieremissies, gaan alle veengronden uit landbouwproductie en komt er 250.000 hectare bos bij. Met een driepartijenovereenkomst op zak is dit exact wat er in Denemarken gaat gebeuren. Maar wat gebeurt er met de veehouders, hun concurrentiekracht en de grondprijs? In Denemarken wordt nog volop gezocht naar antwoorden.

TEKST JUSTINE POPPE

Vat het niet persoonlijk op, maar in Denemarken willen we geen voorbeeld nemen aan Nederland en Vlaanderen, waar de overheid boeren uitkoopt om te stoppen.' Aan het woord is Niels Peter Nørring, directeur klimaat en EU-beleid bij de Deense landbouwbouw- en voedselraad. In het hart van Kopenhagen licht hij het groenste landbouwakkoord ooit toe. In de Deense volksmond word het de 'driepartijenovereenkomst' genoemd, waar overheid, landbouwsector en milieuorganisaties zich in november 2024 aan verbonden. Het ambitieuze akkoord moet de Deense landbouwsector klimaatneutraal maken tegen 2045 en verzoenen met milieu en natuur. Maar volgens Nørring, die namens de landbouworganisaties deelnam aan de gesprekken, moet het vooral de landbouwers perspectief bieden. Ook al zijn de maatregelen niet mild voor boeren. 'We worden het allereerste land ter wereld met een CO₂-taks voor de vee- en veehoudersector', zegt de klimaatdirecteur. Vanaf 2030 betalen veehouders 120 kronen (16 euro) per ton CO₂-equivalent. Dat stijgt tot 300 kronen (40 euro) in 2035. Ook wil de overheid 140.000 hectare veengronden uit landbouwproductie halen en opnieuw vernatten voor natuur. 'Droge veengronden stoten veel CO₂ uit', weet Nørring. 'Met vernattingsprojecten willen we de uitstoot

verminderen.' Deense boeren worden nu al aangemoedigd om hun veengronden aan de overheid te verkopen. Wie dat niet doet, betaalt vanaf 2028 een belasting over het gebruik van die gronden voor landbouwproductie. Tot slot wil de overheid 250.000 hectare herbebossen, zo'n 10 procent van de Deense landbouwgrond.

Wereldwijde uitdagingen gaan niet weg

'Je vraagt je misschien af hoe een landbouworganisatie zijn handtekening kan zetten onder zo'n akkoord', zegt Nørring. 'Maar laten we eerlijk zijn: we zitten liever mee aan tafel dan zelf geserveerd te worden. Daarnaast gaan de wereldwijde uitdagingen niet weg. De klimaatopwarming moet onder de anderhalve graad blijven. Tegen 2050 stijgt de wereldwijde voedselvraag met 40 procent. En tegelijkertijd komt een derde van de broeikasgassen van landbouw.'

Het nationale doel van de Deense landbouw- en voedingssector is tegen 2030 55 tot 65 procent minder emissies ten opzichte van 1990. De onderhandelingen werden in eerste instantie opgezet om de sector te helpen die klimaatdoelen te halen. Maar tijdens de gesprekken bleek al snel dat emissiereductie niet losstaat van andere uitdagingen. Waar in Nederland en Vlaanderen stikstof in de lucht de

uwakkoord ooit n kop

grootste uitdaging is, gaat het in Denemarken vooral om stikstofuitspoeling en vermesting in het water. 'Denemarken is omgeven door kustwater en heeft veel fjorden', verduidelijkt Nørring. 'Daarnaast komt drinkwater hier rechtstreeks uit de grond zonder tussenbewerkingen. Het verbeteren van de waterkwaliteit is hier de grootste uitdaging. Het tackelen van alle landbouwproblemen tegelijkertijd was dus een logische stap.' Denemarken wil de doelstellingen regionaal uitwerken in 23 regio's. De wereld kijkt nu naar Denemarken als voorbeeld in

duurzame landbouw. Maar zijn boeren even enthousiast? 'Natuurlijk zijn sommige boeren dat niet', stelt Nørring. De Nederlandse Yke Kloppenburg bevestigt dat. Samen met haar man heeft ze een 230-koppig biologisch melkveebedrijf in Holbæk in het noorden van het Deense eiland Seeland. Ze is ook bestuurder voor de lokale implementatie van het landbouwakkoord in haar gebied. 'Een deel van de veengebieden wordt intensief beteeld en begraasd', zegt Kloppenburg. 'Vaak is dat de beste en meest droogteresistente grond. Daarnaast verko-

Bij veenweides in Nederland is klimaatimpact minder urgent

Zo'n 20 procent van de Nederlandse melkveebedrijven ligt in veenweidegebieden. Moeten die vrezen dat ze, net als in Denemarken, uit productie gaan om klimaatdoelen te halen? Volgens Erwin Haveman, specialist klimaat en energie bij LTO, is dat voorlopig niet aan de orde. 'Met circa 2,5 megaton CO₂ per jaar stoten onze veengebieden grofweg

de helft minder CO₂ uit dan de Deense', zegt hij. 'Zo zorgen de veengronden slechts voor 2 procent van de totale Nederlandse uitstoot. Hierdoor zijn ze minder in beeld om de klimaatdoelen te halen, tenzij het beleid fors strenger wordt.' Wel waarschuwt hij voor de nieuwe EU-natuurherstelwet, die verlangt dat elke lidstaat tegen 2030 een derde van de

ontwaterde veengebieden herstelt. Daarnaast hekelt Haveman het ontbreken van een strategisch landbouwklimaatbeleid om het reductiedoel van 13,6 megaton CO₂ in 2030 te halen. 'Halen we dat niet, dan worden we daarop afgerekend,' waarschuwt hij. Het Deense model met langjarige afspraken noemt hij een aansporing om door te pakken.

Wat behelst **het Deens landbouwakkoord**?

KLIMAAT

- Er komt een CO₂-taks voor de veehouderij
- Wie te veel uitstoot, betaalt

LANDSCHAP EN NATUUR

- Zo'n 10 à 15 procent van de landbouwgrond wordt heringericht voor natuur en biodiversiteit

WATERKWALITEIT

- Boeren moeten binnen drie jaar een kwart minder stikstof uitstoten om de kwaliteit van het grondwater, de rivieren en de fjorden te verbeteren

SAMENWERKING

- In 23 regio's werken boeren, natuurorganisaties en de overheid samen aan lokale plannen om de drie genoemde punten voor elkaar te krijgen

pen sommige boeren hun aardappelen onder een merk dat verwijst naar hun veengebied. Dat de overheid die gronden wil opkopen, wordt nog uitdagend.' Een andere uitdaging is de waterkwaliteit. 'Waar ik woon, wateren we een groot gebied af richting

een fjord,' vertelt de veehoudster. 'Vroeger draineerden we alles en trokken we de sloten recht. Hoe sneller het water weg kon, hoe beter. Nu zou je dat terug moeten draaien. Als we water langer vasthouden, voorkomen we stikstofuitspoeling richting de diepe fjord.'

Biologisch past niet in het plaatje

In de CO₂-taks ziet Kloppenburg eerder kansen. 'Eerst was de landbouwsector tegen een CO₂-taks,' zegt ze. 'Landbouw is immers deel van een natuurlijke CO₂-cyclus. Maar de politiek was voor, andere sectoren hadden al reductiedoelen en stilzitten was geen optie. Daarom wilden landbouworganisaties liever meepraten over hoe zo'n taks eruitziet.'

Volgens Kloppenburg is de taks zo ontworpen dat je die als boer kunt voorkomen als je voldoende klimaatmaatregelen neemt. 'Denk aan stalaanpassingen, management- en mestopslagmaatregelen', zegt ze. 'Boeren die niks doen, betalen wel een taks.'

Zuivelcoöperatie Arla beloont al langer het nemen van klimaatmaatregelen en is blij dat de overheid volgt. 'Meer dan negentig procent van de Deense boeren levert aan Arla', zegt Bjarke Munk Kamstrup, woordvoerder bij Arla. 'Het is goed dat er nu een brede overeenkomst is, maar er

Veengronden in Denemarken

Tegen 2030 wil Denemarken 140.000 hectare koolstofrijke veengronden deels vernatten voor natuur. Boeren die die gronden blijven bewerken, betalen vanaf 2028 een taks van 5,7 euro per ton CO₂, volgens een ruwe schatting goed voor gemiddeld 268 euro per hectare. Dat bedrag kan nog stijgen als de opkoop van veengronden onvoldoende resultaat oplevert. De kaart geeft aan waar de Deense veengebieden liggen (bron: LVVN)

Deense koeien ziek door klimaatmaatregel Bovaer?

Sinds dit jaar verplicht Denemarken melkveehouders om methaanreducerende voermaatregelen te nemen. Er zijn twee opties: vetten toevoegen of tachtig dagen per jaar minstens 60 mg per kg droge stof van het additief Bovaer gebruiken. Veel boeren kozen voor

dat laatste en startten in oktober. Een aantal veehouders meldden problemen: koeien met koorts, lagere melkproductie of zelfs sterfte. Fabrikant DSM-Firmenich herkent de problemen niet en geeft aan dat Bovaer, goedgekeurd door de Europese voedselautoriteit

EFSA, in meer dan zeventig landen gebruikt wordt zonder klachten. Onderzoekers wijzen op mogelijke fouten in rantsoenen, een wisselende voerkwaliteit of een verkeerde dosering. Deense autoriteiten onderzoeken inmiddels wat er precies aan de hand is.

Peter Timmerman, melkveehouder in Sommersted: **‘Doen we niks, dan verlies ik sowieso maisproductie’**

Peter Timmerman (67) melkt met zijn zoon Mark (34) 700 koeien in Sommersted. Hij maakt zich zorgen over het Deense landbouwakkoord. ‘Eerst zou er een klimaatwet komen, maar nu draait alles om stikstof, terwijl de klimaatheffing pas vanaf 2030 geleidelijk wordt ingevoerd.’ Zijn bedrijf ligt in Zuid-Jutland, in een rood-gearceerd gebied met strenge stikstofregels. Als de regio er niet in slaagt om 1.962 ton stikstof minder uit te stoten tegen 2027, krijgt hij direct beperkingen. ‘Dan moet ik mijn bemesting fors terugschroeven en overstappen op teelten die ons niet passen, zoals permanent grasland,’ legt hij uit. ‘Een groot deel van mijn maisproductie kan ik

dan vergeten.’ Timmerman vindt het akkoord onevenwichtig, maar begrijpt dat er iets moet gebeuren. ‘De overheid moedigt vrijwillige maatregelen aan. Grond verkopen voor bosaanplant wil ik niet. Die heb ik nodig voor mestafzet en voerteelt.’ Hij wijst erop dat het plan voor 250.000 hectare extra bos vijf keer Flevoland is. Zijn voorkeur gaat uit naar het vernatten van lage percelen, waarmee stikstof wordt gefilterd. ‘De norm is 0,1 hectare natte grond per hectare landbouwgrond. Op 40 hectare betekent dat 4 hectare natte grond.’ Binnenkort bekijkt een consultant de mogelijkheden. ‘Er moet iets gebeuren. Hopelijk blijft er ruimte om goed te boeren.’

ligt nog een grote taak om realistische oplossingen te vinden.’ Op de vraag wat de verwachtingen zijn voor de melkaanvoer, heeft Kamstrup geen antwoord. Volgens klimaatdirecteur Nørring zoekt de overheid naar die oplossingen. ‘De emissies zullen worden berekend op basis van gemiddelde emissiewaarden per dier’, zegt hij. ‘Neemt de boer emissie maatregelen, dan daalt die emissiewaarde en dus ook de taks.’ Wel moeten de emissie maatregelen op de nationale inventaris staan. ‘Dat is een lijst met erkende maatregelen, gevalideerd door het VN-orgaan IPCC’, duidt Nørring. ‘Als onderdeel van de driepartijenovereenkomst is er een versneld goedkeuringsprogramma opgezet voor nieuwe maatregelen voor vermindering van de uitstoot.’ Dat is nodig, want er zijn nog veel vragen over klimaatneutraal boeren. Een daarvan is de positie van de biologische landbouw. De biologische landbouw mag geen Bovaer of voeradditief voor methaanreductie gebruiken, maar de taks is hetzelfde als in de conventionele landbouw. Intussen zoekt de sector volop naar manieren om de uitstoot te verminderen. Gelukkig kan dat volgens Kloppenburg ook op een natuurlijke manier. Ze verwijst naar bodembeheer. ‘Iedere keer dat je grasland keert of een veld bewerkt, komt er CO₂ vrij’, weet ze. Ondanks het feit dat intensiever boeren vaak resulteert in een lagere voetafdruk, denkt ze dat extensiveren een deel van de oplossing is. ‘Blijvend grasland slaat CO₂ op in de bodem, zorgt voor minder stikstofuitspoeling en meer biodiversiteit’, stelt Kloppenburg. ‘De

koe is in dat verhaal deel van de oplossing.’ Ze hoopt dat de overheid niet in een CO₂-tunnelvisie belandt en de landbouwsector daarop afstraft. ‘De kijk op het totaalplaatje blijft essentieel.’ Klimaatdirecteur Nørring wil met het Europese Gemeenschappelijk Landbouwbeleid de biologische landbouw beschermen, de landbouwtransitie versterken en een gelijk speelveld in Europa behouden.

Stijgende grondprijzen

Eén ding is zeker: het wordt niet goedkoper om voedsel te produceren in Denemarken. Kloppenburg verwacht dat de grondprijs stijgt als grond uit productie gaat. ‘Maar grondprijzen stijgen sowieso,’ zegt ze, ‘deels door de interesse in Deense landbouwgrond. Op Europees niveau is die met gemiddeld 17.000 à 30.000 euro per hectare best goedkoop.’ Tegelijk verwacht ze dat er door vergrijzing mogelijk grond vrijkomt. Kloppenburg: ‘Er zijn nog veel onbeantwoorde vragen. Met het akkoord hebben we wel een doel, maar hoe we dat bereiken is nog niet duidelijk. Het is belangrijk is dat we nu samenwerken.’ Niet de duurzaamheidsdoelen zelf, maar vooral de samenwerking tussen sectoren vindt Nørring inspirerend. ‘Landen verschillen te veel om de Deense aanpak zomaar te kopiëren,’ geeft hij aan. ‘Maar de manier waarop we de doelen invullen, kan wel inspireren.’ Kloppenburg vult hem aan: ‘Nederlanders waren altijd goed in polderen. Dat is een beetje weg. Maar één ding blijft: als je iets wilt bereiken, dan moet je middelen.’

